

URBANE LEGENDE JAPANA

Tonkli, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:243789>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

IVA TONKLI

URBANE LEGENDE JAPANA

Završni rad

Pula, rujan, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

IVA TONKLI

URBANE LEGENDE JAPANA

Završni rad

JMBAG: 2223088004, redovita studentica

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Uvod u povijest Japana 1

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentorica: izr. prof. dr. Nataša Visočnik Gerželj

Pula, rujan, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Iva Tonkli, kandidatkinja za prvostupnicu Japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Iva Tonkli

U Puli, 19. rujna, 2022. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Iva Tonkli dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Urbane legende Japana“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19. rujna 2022. godine

Potpis

Iva Tonkli

Sadržaj

1. Uvod	6
1.1. Istraživanje urbanih legendi	7
1.2. Urbane legende i religija.....	8
1.3. Urbane legende Zapada.....	9
2. Urbane legende Japana	11
2.1. Kuchisake-onna	11
2.2. Okiku ningyō.....	13
2.3. Teke Teke.....	14
2.4. Toire no Hanako-san	15
2.5. Aka Manto.....	16
2.6. Akai Heya	17
3. Prenosjenje i uloga urbanih legendi	18
4. Zaključak	20
5. Literatura	21
6. Sažetak.....	23

1. Uvod

Cilj rada je istražiti urbane legende Japana, njihove osnovne karakteristike na Zapadu i u Japanu. Glavno pitanje je kako i zašto se urbane legende prenose te koja je njihova moguća uloga u društvu. Na samom početku rada sam se usredotočila na istraživanje urbanih legendi i na poveznice između religije i legenda u Japanu, zatim sam ukratko predstavila urbane legende na Zapadu koje su svima poznate, a detaljnije sam se pozabavila urbanim legendama u Japanu koje su nama možda manje poznate, ali velik broj ljudi u Japanu je upoznat s njima. Na samom kraju rada sam se posvetila pitanju prenošenja urbanih legendi i njihovog prikazivanja u pop kulturi uz opis drugih mogućih uloga.

Prema rječniku Britannica Dictionary (Urban Legend 2022), urbana legenda je priča o neobičnom događaju ili pojavi za koju mnogi vjeruju da je istinita, ali nije. Također zvana urbani mit. Urbana legenda je dio modernog folklora koji obuhvaća priče koje kruže kao istinite, pogotovo zato što se dogodilo poznaniku ili članu obitelji, često sa zastrašujućim ili duhovitim elementima. Diljem svijeta sadržaj urbanih legendi može biti različit. Harding (2005) navodi da „urbane legende zauzimaju jedinstveno mjesto u ljudskoj kulturi. One su most između pripovijedanja istinitih priča, carstva fantazije i stvarnog svijeta. One postoje na granicama gdje definicijama onoga što je istinito, a što imaginarno nedostaje čvrstoća i jasnoća“. Prema Mikkelsonu (2011), pripovjedač urbane legende može tvrditi da se to dogodilo poznaniku, što služi za personalizaciju, provjeru autentičnosti i pojačavanje snage naracije i udaljava pripovjedača. Mnoge urbane legende sadrže užasne zločine ili situacije koje bi potencijalno mogle utjecati na mnoge ljude. Svatko tko vjeruje u takve priče mogao bi se osjećati prisiljenim upozoriti svoje voljene. Urbane legende najčešće se šire usmeno, ali mogu se širiti putem bilo kojeg medija, novina, e-pošte ili društvene mreže.

U istraživanju urbanih legendi koristila sam se raznim knjigama, člancima te internetskim stranicama koje se bave istraživanjem i opisom najpoznatijih urbanih legendi.

1.1. Istraživanje urbanih legendi

Prema Fox Tree i Weldon (2007, 459-460), urbane legende su priče koje su doprle do široke publike, te se uglavnom prenose usmenom predajom ili e-poštom. Sadrže iznenađujuće informacije, obično s emocionalnim utjecajem, a s vremenom se mijenjaju kako bi se uklopile u trenutne običaje. Urbane legende pružaju nekoliko izrazitih prednosti u odnosu na druge vrste priča u proučavanju načina na koji ljudi pamte i šire informacije. Jedna je da urbane legende imaju veliku vjerojatnost da se prepričavaju. Nadalje, Fox Tree i Weldon su istraživali čimbenike koji utječu na prepričavanje urbanih legendi. Zaključili su da ljudi prepričavaju istinite i strašne priče, ali ljudi prepričavaju i poznate priče. Ponavljanje priče je povećalo važnost, jezivost i vjerojatnost prepričavanja. Harris (2001) tvrdi da je drugi razlog zašto se takve priče prenose taj što ih detalji čine stvarnima. Često se spominju otimanja s određenog mjesta ili druge strašne priče koje su se dogodile u određenom dijelu našeg grada. Zbog toga što smo upoznati s okruženjem, priča zvuči stvarno i uvjerljivo.

U Japanu, Minzokugaku Kenkyusho (Institut za folkloristiku) osnovan je 1948. godine. Istraživač Yanagita Kunio je dugo vremena planirao razne načine i sredstva za pokretanje instituta za folkloristiku, te je konačno u rujnu 1933. godine nastao „Mokuyokai“ (Udruga četvrtak). Od tada su se redoviti sastanci Udruge održavali tjedno do danas. Kao rezultat susreta osnovani su Kyodo Seikatsu Kenkyukai (Društvo za proučavanje lokalnog života) i Minkan Densho no Kai (Društvo za folklor). Ubrzo je postalo očito da je srž japanske narodne tradicije utjelovljena u *densetsu* (伝説), lokalnoj legendi koja se nalazi posvuda u Japanu, od središta Tokija do najudaljenijeg zaseoka. *Densetsu* je odražavao vjerovanje u nadnaravno, povijesni događaj, vjerske obrede, kućne običaje i gospodarsku praksu. Animizam, šintoizam i budizam, filtrirajući se kroz narodni um, pridonijeli su elementima legendi o planinama, svetištima i hramovima (Dorson 1961, 406-407). Istraživač Yanagita prvi je pristupio japanskom folkloru kao usmenoj tradiciji, također je pridonio kontinuiranom prikupljanju narodnih priča od strane zainteresiranih pojedinaca i društava diljem zemlje. Profesor Seki Keigo, jedan od Yanagitinih učenika, usredotočio se na teorijski rad o narodnim bajkama u Japanu. Dok tradicija pričanja

narodnih bajki brzo izumire, same priče su još uvijek žive u Japanu i nastavit će živjeti još nekoliko desetljeća (Adams 1967).

1.2. Urbane legende i religija

Većina Japanaca sudjeluje u ritualima i običajima koji proizlaze iz nekoliko religijskih tradicija. Šintoizam je autohtona vjera japanskog naroda i glavna je religija Japana uz budizam. Devidé navodi (2006) da je „šintoizam zbir starojapanskih legendi, mitologije i animističkih shvaćanja; šinto znači put bogova, to jest, život u skladu s onim što sami bogovi čine i što očekuju od ljudi“. Nadalje navodi da prema animizmu šintoa, sva je priroda živa i u njima se nalazi *kami* (prevodi se kao „bog“), ali ne u smislu da je taj *kami*, njihov duh, nego su oni sami taj *kami* i da su živa bića. Od ostalih religija i filozofija koje se prakticiraju u Japanu su budizam, konfucijanizam i taoizam. Taoistička filozofija tvrdi da isti entitet može imati dva „lica“, *yin* i *yang*, koja se mogu mijenjati ovisno o njegovom energetskom statusu. Kada je ova ideja donesena u Japan i primijenjena na šintoistička uvjerenja, ideja je postala da *kami* ima i pozitivne aspekte i negativne aspekte. Zbog toga bi se svi *kami* mogli pretvoriti u *yōkai*-a ako se ne poštuju i slave na odgovarajući način (Papp 2010, 12).

Riječ *yōkai* (妖怪) se sastoji od kanjija za „privlačan; nesreća“ i „prikaz; misterij; sumnjiv“. Može se prevesti kao čudno priviđenje, demon, goblin, duh ili spektar. Neki *yōkai*-ji izgledaju kao ljudi, dok neki izgledaju kao životinje ili kao neživi objekti. Prije su ih zvali *mononoke* (物の怪; duhovi) ili *bakemono* (化け物; čudovišta). Najpoznatiji primjeri *yōkai*-a su *kappa* (zeleni riječni demoni koji izgledaju kao spoj žabe i kornjače), *tengu* (također ponekad smatrani kami-jima, prikazivani kao ljudi, majmuni ili ptice, vješti u mačevanju), *o-dokuro* (veliki kostur koji se često prikazuje u umjetnosti) i *oni* (vrsta demona, ogra ili trola). Također se vjeruje da neke prave životinje imaju nadnaravne moći. Najpoznatije od tih životinja su *tanuki* (japanski rakunski pas) i *kitsune* (lisica) (Yoda i Alt 2012, 8, 19, 26, 54, 70, 126, 154).

Također u Japanu vjeruju u duhove ili točnije *yūrei* (幽霊). Ime se sastoji od dva kanjija koja znače „slabi“ ili „zamračen“ i „duša“ ili „duh“. Opći koncept sličan je onom duhova u zapadnom svijetu, eterične esencije koje ostaju nakon smrti. Kao i na zapadu neki duhovi proganjaju specifičnu osobu ili mjesto, a neki lutaju slobodno. Na zapadu, duhovi izlaze na Noć vještica, dok u Japanu su najviše aktivni u ljetnim mjesecima, kada se održava Obon, festival mrtvih. Glavna tema mnogih *yūrei* priča je osveta i mnogi duhovi su ženski. Nitko tko je imao dug i sretan život i umre u miru se ne vrati kao *yūrei*. Tko god dođe u doticaj sa *yūrei*-em je u opasnosti, bez obzira je li osoba nedužna. Česti izgled *yūrei*-a je duga crna raščupana kosa, blijeda put, lebdeće tijelo i opušteni zglobovi. Odjeveni su u klasičnu budističku pogrebnu odjeću; bijeli kimono koji se drugačije veže nego obično i na glavi imaju *hitaikakushi* (額隠), bijeli komad trokutastog papira ili tkanine. U Japanu su *yōkai* i *yūrei* često usko povezani, ali je bitno znati razliku; *yōkai* je opći naziv za nešto, često nadnaravno biće koje se može smatrati manjim bogovima, dok je *yūrei* specifičan naziv za nekoga, to je obično osoba koja je umrla. Za *yōkai*-e se može reći da su nestašni, dok su *yūrei* opasni (Alt i Yoda 2012, 8-9).

1.3. Urbane legende Zapada

Na Zapadu su česte priče o čudnovatim stvorenjima koja su smrtonosna ako se sa njima susretnemo, za neke se smatra da je čak izgovaranje njihovog imena loša sreća, također su poznate priče o vješticama, vilama i vampirima. Kao malima, roditelji, rodbina ili prijatelji su pričali strašne priče kako bi bili poslušni i oprezniji, te kako bi ranije došli kući ili ranije išli spavati. Jedna od najpoznatijih urbanih legendi u našim krajevima je priča o Baba Rogi. Baba Roga, zvana i Baba Jaga, je vještica koja živi u šumi i otima djecu te im prijeti da će ih pojesti. Baba Roga potječe iz slavenske mitologije i poznata je u ruskim pričama. Najpoznatija priča u kojoj se spominje Baba Jaga je „Vasilisa Lijepa“ (1863) Alexandera Afanasyeva. Od ostalih priča u Hrvatskoj poznata su priče o divu, vilama i vampiru. Ogulin je poznat po puno čudnovatih priča, pogotovo po nastanku planine Klek, za koju se vjeruje da u vrijeme

divova i bogova, div Klek se zaratio sa bogom Volosom koji ga je skamenio čarobnim mačem. Također u području Ogulina je poznata priča o tome da za vrijeme olujnih noći oko ponoći iz cijelog svijeta na Kleku se sakupljaju vještice, vile i vilenjaci (Turistička zajednica Grada Ogulina 2010). Turistički vodiči upozoravaju ljude da u to vrijeme ne odlaze sami u šumu i da ako naiđu na vilinske prstenove, da ne ulaze u njih jer će ih vile oteti. Naime, vilinski prstenovi je naziv za prirodne krugove od gljiva. Takve priče potječu iz mnogih keltskih priča. Vještice su često jako stare, mršave, imaju veliki i bradavičasti nos i prodorni zli smijeh. Nose crnu poderanu odjeću i jašu na metlama. Vile s druge strane su često lijepe mlade djevojke. Postoji više verzija izgleda vila, u nekim pričama su jako male, dok u drugima su jednake visine kao ljudi. U području Istre, poznate je priča o Juri Grandu. Wright (2006) navodi da je Jure Grando prva stvarna osoba opisana kao vampir u povijesnim zapisima. Legenda kaže da je Jure 16 godina nakon smrti noću ustajao iz groba i terorizirao selo. Jure je kucao po vratima na selu, a na koja god vrata bi pokucao, netko iz te kuće će za nekoliko dana umrijeti.

Kao što možemo primijetiti, mnoge priče i urbane legende kruže cijelim svijetom i u nekim krajevima dolazi do malih promjena, ali su svima dobro poznate. Od svjetskih poznatih strašnih urbanih legendi, putem multimedija do nas su došle i priče o Bloody Mary (na hrvatskom Krvava Marija, koju možemo zazvati ako po mraku odemo u kupaonicu i ispred ogledala nekoliko puta zazovemo njeno ime), Chupacabra (strašno čudovište koje pije krv stoke) i zimsko čudovište Yeti ili Jeti. Sve tri priče su podrijetlom iz dijelova Amerike, ali su dobro poznate i u ostalim dijelovima svijeta, a tako i kod nas. Priče koje su se pričale kako bi zastrašili djecu, a nisu u pitanju nikakva čudovišta ni vještice su o tome da će djeci narasti rep ili će im tijelo postati dlakavo ako piju kavu. Slične priče koje se odnose na naše tijelo su da ako pojedemo košticu nekog voća, cijelo drvo će nam narasti u trbuhu. Također da uhlaže ulaze ljudima u uši i tamo liježu jaja nisu istinite, ali se u to vjeruje i dan danas.

2. Urbane legende Japana

Prema rječniku Jisho (都市伝説 2022), urbana legenda oblik je modernog folklora koji se sastoji od priča za koje su njihovi pripovjedači mogli, ali i ne moraju vjerovati da su istinite. Urbanih legenda u Japanu je mnogo, ali u ovom radu ću se fokusirati na šest poznatih urbanih legendi. Stotinama godina "svijet duhova" je bio dio japanske usmene narodne tradicije. Priče odražavaju kako su građani i seljaci Japana percipirali, raspravljali i razumjeli svijet koji ih okružuje. Kroz povijest se mijenjala tematika urbanih legendi, za vrijeme ratova su duhovi često bili vojnici, zapovjednici i mornari, a u moderno vrijeme su postali lijepe žene, lutke, školarke i slično koji se nalaze na ulicama ili u školama. Japanski duhovi mogu posjedovati magične moći da kažnjavaju ili nagrađuju smrtnike (Dorson 1975, 244). Prema Hadlandu (2014), tema japanskog praznovjerja od posebne je važnosti, jer služi za označavanje kanala kojim su se razvili mnogi mitovi i legende, a točnije folklorna predaja. Hadland tvrdi da je „praznovjerje sirovi materijal od kojeg se bezbrojna čudna vjerovanja postupno oblikuju u priče“.

2.1. Kuchisake-onna

Jedna od poznatijih urbanih legendi u Japanu je legenda Kuchisake-onna (口裂け女; „*kuchi*“ znači usta, „*sake*“ znači rascijepiti ili poderati i „*onna*“ znači žena, u doslovnom prijevodu na engleskom jeziku se naziva „Slit-Mouthed Woman“ što se prevodi kao „Žena s razrezanim ustima“). Opisuje se kao lijepa mlada žena, duge crne kose, blijedog lica koja nosi bijelu kiruršku masku za lice. Može se lako uklopiti među normalne ljude, jer je u Japanu uobičajeno da kada je osoba prehladna ili bolesna nosi kiruršku masku preko lica. Također se opisuje da nosi crveni kaput i da općenito voli crvenu boju. Njeno oružje se razlikuje u predjelima Japana, ali najčešće nosi srp, nož ili škare. Također se kaže da ima 130 zubi, da je visoka 155 cm (u nekim slučajevima i 2 metra). Čak 99 posto djece u Japanu kaže da im je legenda

Kuchisake-onna poznata (Yoda i Alt 2012, 150). Prema Fosteru (2007, 699), priča Kuchisake-onna se prvi put pojavila u prosincu 1978. godine. Glasine su postale toliko raširene da su policijski automobili poslani u patrole i formirane grupe kako bi se osiguralo da se djeca sigurno vrate kući. Prema legendi, ako sretnemo Kuchisake-onnu, pitati će nas „Jesam li lijepa?“, ako na to odgovorimo „Ne.“, odmah će nas ubiti, ako odgovorimo „Da.“, skinuti će masku i otkriti porezotine na licu koje sežu od usta do uha, te će nas upitati „A sada?“, ako je naš odgovor na to „Ne.“, ubiti će nas, a ako ustrajamo s odgovorom „Da.“, sa svojim oružjem će nam rascijepiti usta, da izgledaju kao i njena (Carnevale 2021).

Postoji više verzija kako je Kuchisake-onna nastala, u nekim verzijama legende je to bila neuspješna plastična operacija, kirurg koji je izveo operaciju je imao u kosi puno pomade (voska za kosu), zbog čega joj je to posebno postalo mrsko. Druga priča kaže da postoje tri različite Kuchisake-onne koje su sestre. Najstarija sestra imala je neuspješan pokušaj plastične operacije, a srednja sestra doživjela je strašnu prometnu nesreću, zbog toga je najmlađa poludjela, razrezavši si usta kako bi odgovarala svojim starijim sestrama. Treća verzija kaže da je Kuchisake-onna sama odgovorna za svoju nesreću (Devlin 2018).

Za Kuchisake-onnu se kaže da voli broj tri, možda zbog verzija triju sestara o svom podrijetlu. Kao rezultat toga, kaže se da se često pojavljuje na mjestima s kanjijem za tri u nazivu. Također se vjeruje da će iz tog razloga češće napadati djecu koja imaju broj tri u datumu rođenja (Yoda i Alt 2012). Ako se ikada susretnemo sa Kuchisake-onnom, dobro je znati kako pobjeći. Kaže se da ne voli pomadu, vrstu voska za kosu kojeg je nosio kirurg iz prve priče. Ako vičete „pomada“ (na japanskom jeziku ポマード; *pomādo* ili 香油; *kōyu*) tri puta zaredom ona će posustati, a to će vam dati priliku da pobjegnute. Bacanje ili prskanje prave pomade također će pomoći u bijegu. Za Kuchisake-onnu se također kaže da voli *bekko-ame*, vrstu tvrdih slatkiša. Treći način, danas najčešće poznat, je jednostavno odgovoriti na njezino pitanje „Jesam li lijepa?“ s „Tako-tako.“. Kuchisake-onna je toliko popularna urbana legenda da je inspirirala nekoliko varijacija. Jedna takva varijacija je „Futakuchi-onna“, žena s dva usta. Kažu da ova žena ima velika, druga usta na vrhu glave. Ako odgovorite „Da, lijepa si.“, na njezino pitanje ona će rastvoriti kosu na stražnjoj strani

glave kako bi otkrila svoja druga usta. Ako odgovorite „Ne, ružna si.“, pojesti će vas tim drugim ustima (Devlin 2018).

2.2. Okiku ningyō

Legenda Okiku ningyō (お菊人形; „*kiku*“ znači krizantema, a „*ningyō*“ znači lutka) razlikuje se od ostalih priča jer lutka fizički postoji i nalazi se u hramu Mannen-ji na Hokkaidu. Priča datira iz 1918. godine kada je dječak kupio lutku za svoju mlađu sestru, jer ga je lutka podsjećala na nju zbog iste bob frizure. Nedugo kasnije, djevojčica je preminula od bolesti. Njezina obitelj izložila je lutku, nazvanu Okiku, na oltaru u znak sjećanja na njihovu kćer i nakon nekog vremena primijetili su da joj kosa raste. Zaključili su da nemirni duh njihove kćeri obitava u lutki i na kraju su je predali hramu Mannen-ji gdje se nalazi danas. Kosa Okiku lutke nastavlja rasti do danas, unatoč tome što ju hramski svećenici redovito režu škarama (Carnevale 2021). U drugim verzijama priče, brat je tek 1938. godine predao lutku hramu. Za rast kose postoje mnoga logična objašnjenja. U stara vremena, lutkari su koristili pravu kosu kada su izrađivali lutke. Koristili su dvostruko duže vlasi kose koje su presavijali unutar glave te ih pričvrstili koncima, koji su s vremenom popuštali, te bi kosa počela izlaziti van, što bi dalo iluziju rasta kose (Yoda i Alt 2012). Druga teorija je da ljepilo koje se koristilo za pričvršćivanje kose hrani kosu te joj dopušta da raste. Također postoje i druga natprirodna objašnjenja koja se ne mogu dokazati. Svećenici hrama Mannen-ji nikada nikome nisu dopustili da pregleda lutku, tako da je nemoguće sa sigurnošću reći što se događa s kosom koja raste. Još jedna uobičajena glasina o lutki Okiku je da se njezini izrazi mijenjaju ovisno o danu i tko je gleda. Objašnjenje za to je također način kako su se lutke izrađivale. Stvorene su namjerno tako da se, ovisno o kutu iz kojeg promatrate lutku, čini da se njezin izraz lica mijenja (Devlin 2018). Okiku ningyō je jedan od rijetkih *yūrei*-a koji nije opasan za ljude. Yoda i Alt (2012) tvrde da ona samo predstavlja fenomen koji se odvija diljem Japana kada izgubljene duše nastane u lutkama.

2.3. Teke Teke

Prema Devlin (2018), Teke Teke (テケテケ; てけてけ) je uz Kuchisake-onnu i Toire no Hanako-san jedna od najpoznatijih urbanih legendi. Kao i sve urbane legende, tako i njena priča ima puno varijacija. Teke Teke priča sastavljena je od nekoliko različitih priča, od kojih sve govore različite dijelove njezine priče. Prvi dio Teke Teke priče smatra se pričom o njenom porijeklu. Teke Teke je bila srednjoškolka s Hokkaida koju je na željezničkom prijelazu udario vlak i prepolovio. Zahvaljujući hladnoći koja joj je zapečatila rane nije odmah umrla, nego je nastavila živjeti u užasnoj boli nekoliko trenutaka nakon nesreće. Teke Teke se opisuje kao duh kojem nedostaje donja polovica tijela i ona juri za ljudima na laktovima ili dlanovima. Ime „Teke Teke“ proizlazi iz zvuka onomatopeje u japanskom jeziku koji može opisati zvuk koji Teke Teke proizvodi dok juri za ljudima. Ključne točke koje ostaju iste u svim verzijama Teke Teke priče su te da je ona bila srednjoškolka s Hokkaida, da je umrla nakon što ju je udario vlak, da nema donji dio tijela i da nevjerojatnom brzinom prilazi ljudima na laktovima. Kažu da može postići brzinu i do 100 km/h.

Kao i kod mnogih drugih legendi, Teke Teke se povremeno pojavljuje s malo drugačijim varijacijama. Ponekad je uredska gospođa, a ne studentica. Drugi put je udari auto, a ne vlak. Ponekad postaje *yūrei*, a ponekad *yōkai*. Postoje čak i verzije gdje je ona muškarac. Teke Teke-in način napada varira, ali često koristi srp, baš kao Kuchisake-onna, i baš kao što Kuchisake-onna reže svoje žrtve da bi žrtve izgledale kao ona (Devlin 2018). Teke Teke je osvetnički duh, ogorčena je svojom preranom smrću, pa sada noću proganja urbana područja i željezničke stanice. U nekim verzijama priče pitat će vas gdje su joj noge, a u tom slučaju morate odgovoriti „*Meishin Expressway*“ (ime autoceste s naplatom cestarine u Japanu) da biste preživjeli. U drugim verzijama priče, jedina nada je da ju nadmašite i uspijete pobjeći (Carnevale 2021).

2.4. Toire no Hanako-san

Legenda o Toire no Hanako-san (トイレの花子さん; „*toire*“ znači toalet, „*no*“ je japanska čestica kojom se povezuju imenice i koja se koristi za označavanje posjedovanja i pripadnosti, „*Hanako*“ je često ime u Japanu koje se sastoji od kanjija za „cvijet“ i „dijete; djevojčica“, „*san*“ je pristojan prefiks u japanskom jeziku) je među poznatijim urbanim legendama u Japanu. Hanako je duh mlade učenice za koju se vjeruje da je umrla u školskom toaletu. Mnoga djeca testiraju svoju hrabrost prizivajući duh Hanako-san. Da biste je prizvali, morate otići u školski toalet na trećem katu i tri puta pokucati na treću kabinu, te upitati je: „Jesi li tu, Hanako-san?“ Ako čujete i najmanji odgovor, žurno izađite. Ako budete prespori ili odlučite ući u kabinu, Hanako će vas odvući u zahod i nikada više nećete biti viđeni (Carnevale 2021). Postoje mnoge verzije kako završava priča sa Hanako-san, ali uglavnom završava smrću. Hanako-san je poznata po bob frizuri, bijeloj košulji i crvenoj suknji.

Legenda Toire no Hanako-san postoji barem od 1950-ih, priča se proširila u školama diljem zemlje 80-ih godina, a 90-ih godina je Hanako-san predvodila bum školskih priča o duhovima. Od razdoblja Edo do početka razdoblja Showa postojala je religija posvećena Kawayagami, božici toaleta. Toalet je dugo igrao važnu ulogu u japanskoj kulturi i tradicionalno je bio vezan s trudnoćom i porodom. Govorilo se da bi trudnice koje su održavale svoje toalete čistim i lijepim potom rodile čisto i lijepo dijete. O toaletima se brinulo s najvećom pažnjom, ukrašavali su ih cvijećem i lutkama djevojčica odjevenih u crveno i bijelo u znak odanosti Kawayagami. Crvena i bijela su dugo bile viđene kao povoljne boje u Japanu. Cvijeće na japanskom jeziku se izgovara *hana*, kao što je već spomenuto često se koristi u imenima djevojčica. Moguće je da su religija zasnovana na toaletu, te cvijeće i lutke odjevene u bijelo i crveno utjecale na nastanak legende o djevojčici Hanako koja je poznata po crvenoj suknji i koja se može pronaći u toaletu (Devlin 2018). Neki učenici smatraju Hanako-san maskotom škole, strašna je, ali nije toliko opasna. U filmovima Hanako-san

prikazuju puno strašnije. Postoji mogućnost da se Hanako-san pojavi po danu, što je velika rijetkost za duhove (Yoda i Alt 2012).

Vjeruje se da je podrijetlo Hanako-san istinita priča. Navodno se radi o incidentu koji se dogodio 1938. Godine u osnovnoj školi Tono, prefektura Iwate. Djevojčicu po imenu Ikuko ubila je njezina majka u toaletu iza školske dvorane. Nema dokaza da se incident stvarno dogodio, tako da se vjerojatno radi o još jednoj izmišljenoj priči. Prema priči, Ikukina majka je poludjela od ljubomore jer ju je muž varao, te je prvo ubila dvoje djece, a zatim proganjala Ikuko do toaleta osnovne škole gdje se pokušala sakriti. Nakon njezine smrti, djevojčin duh se često pojavljivao u zahodu treće kabine gdje ju je pronašla majka. Poznata metoda bijega je pokazati Hanako-san ispitni papir sa savršenim rezultatom od 100 posto. Hanako-san će se preplašiti i pobjeći. Testovi su u Japanu kao i u ostatku svijeta vrlo bitni i strašni za učenike, pa se vjeruje da će Hanako-san biti ljubomorna na savršeni rezultat i nestati. Najučinkovitija metoda bijega je ljubaznost. Naime, oni koji su upoznali Hanako-san i preživjeli, kažu da joj se samo trebate ispričati (Devlin 2018).

2.5. Aka Manto

Sljedeća priča se također odvija u toaletu. Aka Manto (赤マント; „*aka*“ znači crveno, a „*manto*“ znači plašt) je muški duh koji nosi crveni ogrtač (po čemu je dobio ime) i masku i za njega se kaže da proganja škole i javne zahode, te posebno voli obitavati u posljednjoj kabini u ženskom toaletu. Nakon što sjednete na toalet, čut ćete muški glas koji vas pita da li želite crveni ili plavi papir. U nekim verzijama pita želite li crveni ili plavi plašt. Odabir crvene boje rezultira krvavom smrću, obično ubodom, a ako odaberete plavu boju, bit ćete ugušeni, te će vam tijelo poplaviti. Ako pokušate zbuniti duha tražeći papir druge boje, bit ćete odvučeni u pakao (Carnevale 2021).

Vjeruje se da je inspiracija za Aka Manto incident iz 1906. godine koji se dogodio u prefekturi Fukui. Muškarac je viđen kako nosi plavu deku neposredno prije

nego što je otkriveno nekoliko mrtvih tijela, te je tako dobio ime „Ao Getto“ („ao“ znači plavo i „getto“ je lokalna riječ za deku). Međutim, Aka Manto je uistinu zaživio 1940-ih godina. Kružile su glasine o čovjeku koji je nosio crveni ogrtač i otimao i ubijao djecu. Postoji još starija verzija u kojoj Aka Manto koristi papir koja se pričala u školama u Kyotu 1930-ih godina. Također se sugerira da je Aka Manto postao popularan tijekom 30-ih i 40-ih godina jer je to bilo razdoblje kada je Japan bio uključen u Drugi svjetski rat. Vojnici su često nosili pelerine, a kako su ih se djeca bojala, taj se strah prenio i na ogrtače po kojima su bili poznati. U većini slučajeva nije moguće pobjeći od Aka Manto-a, jer ste uvijek prisiljeni odabrati boju, a oba izbora rezultiraju smrću. Postoji nada da preživite ako na njegovo pitanje odgovorite da ne želite ni jednu boju, ali u nekim slučajevima je Aka Manto vrlo uporan i neće vas pustiti na miru dok ne odaberete boju (Devlin 2018).

2.6. Akai Heya

Akai Heya (赤い部屋, „akai“ znači crveno, „heya“ znači soba) ili The Red Room Curse (Prokletstvo Crvene Sobe) priča je usmjerena na Internet koja počinje zloslutnim skočnim prozorom. Skočni prozor sadrži crveni zaslon s crnim tekstom koji glasi: „Sviđa li vam se crvena soba?“, koji je popraćen zlokobnim unaprijed snimljenim glasom koji postavlja isto pitanje. Bez obzira koliko puta zatvorite skočni prozor, on će se nastaviti pojavljivati sve dok glas ne završi svoje pitanje. Nakon toga, cijeli će vaš zaslon postati crven i biti preplavljen imenima prošlih žrtava. Nitko ne zna što će se sljedeće dogoditi, ali primatelje skočnog prozora uvijek pronađu mrtve, a njihova krv oslikava zidove u crveno, stvarajući crvenu sobu. Nakon što primite skočni prozor, nemoguće je pobjeći od svoje sudbine (Carnevale 2021). Priča o „Crvenoj sobi“ postoji od kasnih 90-ih, otprilike u isto vrijeme kada i druga legenda koja se također naziva „Crvena soba“ ili povremeno „Crvenooka djevojka“. Iako su dvije legende inače imale vrlo malo zajedničkog, obje su sadržavale izraz „crvena soba“. Moguće je da je ova priča utjecala na stvaranje ove legende Crvene sobe, iako nema čvrstih dokaza koji bi to dokazali. Akai Heya nastala je tijekom ere pop-up

reklama na internetu. Priča Akai Heya postala je toliko popularna da je netko napravio Flash verziju kako bi ljudi mogli sami doživjeti što se dogodi u legendi. Reproducira animaciju gornje priče, a nakon što je gotova, ako korisnik nije onemogućio skočne prozore, pojavit će se oglas koji podsjeća na oglas iz priče. (Devlin 2018).

3. Prenošnje i uloga urbanih legendi

Prema Hardingu (2005), urbane legende opstale su tako dugo jer ljudi pričaju priče još od paleolitske logorske vatre sve do danas. Razlozi za to su brojni. Priče se pričaju kao sredstva društvenog povezivanja. Mogu biti oruđa za samouveličavanje ili se koristiti za prijenos informacija. Mogu biti sredstvo podučavanja, posebno u području morala i običaja, a u nekim slučajevima, mogu se koristiti kao sredstvo za kontrolu ponašanja drugih, od skupina male djece do cijelih naroda. Čak i u elektronskom dobu priče su još uvijek važne. Kroz popularnost TV-a, filma, romana i računalnih igara možemo vidjeti da je pričanje priča vrlo važno i da će opstati sve dok ima ljudi koji će ih ispričati. Harding tvrdi da priče donose sigurnost, zajedništvo koje nam svima pomaže da se nosimo sa širim svijetom, ali nas također mogu zavarati i potaknuti ogromne zablude o našem društvu i našem položaju u njemu.

Kroz povijest su se urbane legende prenosile usmeno, a u moderno vrijeme je Internet olakšao širenje i razotkrivanje urbanih legendi. Postoje mnoge internetske stranice kao na primjer snopes.com, koje se fokusiraju na raspravu, praćenje i analizu urbanih legendi (Mikkelsen 2011). Također se mogu pronaći razni blogovi i internetske stranice na kojima osobe mogu anonimno pisati svoje strašne priče za koje se ne može znati jesu li istinite ili izmišljene. Jedna od najpoznatijih stranica sa strašnim pričama je creepypasta.com, na kojoj se mogu pronaći najpoznatije strašne priče na internetu. U usporedbi s urbanim legendama koje se šire usmeno, sadržaj priča koje se šire digitalnim putem se uopće ne mijenja ili se značajno mijenja. Kada se priče prenose usmeno, pričaju se iz sjećanja, pa se sadržaj ne mijenja previše. U slučaju priča na internetu, možete ih kopirati takve kakve jesu, ali ih možete i

promijeniti koliko želite (Itakura 2019). Priče na internetu su postale toliko popularne da su mnogi mladi ljudi počeli raditi video zapise gdje čitaju popularne priče, te ih često animiraju kako bi bile još strašnije gledateljima. Duhovi i demoni se često prikazuju u raznim filmovima i japanskoj animaciji. Kuchisake-onna se spominje u strašnom filmu *Ringu* (リング, 1998), pojavlja se u animiranom filmu Studija Ghibli *Heisei Tanuki Gassen Ponpoko* (平成狸合戦ぽんぽこ; 1994), te se eksplicitno tematizira u kratkom filmu *Kuchisake-onna* (1996) (Foster 2007). Okiku ningyō se pojavljuje u anime seriji *Konohana Kitan* (このはな綺譚; 2017) gdje predstavlja živu japansku lutku koja se preuredi i preuzima ulogu sobarice. Strašni filmovi *Teketeke* i *Teketeke 2* (テケテケ; 2009), kao što im i samo ime govori, bazirani su na legendi Teke Teke. Također postoji horor avanturistička video igra *Teke Teke* (2021). Prema legendi *Toire no Hanako-san* napravljeni su filmovi *Shinsei toire no Hanako-san* (新生トイレの花子さん; 1998) i *Toire no Hanako-san: Shin Gekijōban* (トイレの花子さん新劇場版; 2013), te također kratki animirani film *Toire no Hanako-san* (トイレの花子さん; 1996) i animirana serija u kojoj se Hanako-san predstavlja kao muško, *Jibaku Shōnen Hanako-kun* (地縛少年花子くん; 2019). Aka Manto se pojavljuje samo u kratkom istoimenom filmu iz 2015. godine. *Akai misshitsu (heya): Kindan no ôsama geemu* (赤い密室(へや) 禁断の王様ゲーム; 1999) je film baziran na legendi Akai Heya. Ako ste zainteresirani da doživite legendu Akai Heya u stvarnom životu, postoji „Escape the RED ROOM“, tematska soba za bijeg koju nudi „The Real Escape Room“ u Asakusi. Također, postoji još jedna zastrašujuća atrakcija u Japanu, „Survive the Urban Legend“ (Carnevale 2021). Smatrate li da vam razni filmovi i tematske sobe neće pomoći ako se sretnete sa urbanim legendama, postoje razne knjige koje uče ljude kako se ponašati ako sretnu duha ili demona i kako da spase svoj život.

4. Zaključak

Svaki čovjek na svijetu u svom je životu čuo bar jednu nevjerovatnu priču, a mnogi su tu priču nastavili širiti dalje zbog čega je sama priča postala urbana legenda. Kao ljudima, u prirodi nam je pričati priče i tražiti objašnjenja za nešto čudnovato i nadnaravno. U većini slučajeva objašnjenje nikada ne pronađemo. Unatoč nazivu, urbane legende ne odvijaju se nužno u gradovima, ali tematika legendi može se razlikovati u urbanim područjima od onih koja su manje naseljena. U urbanim područjima su mračne ulice često strašna mjesta u kojima se skrivaju čudovišta, dok u manje naseljenim područjima to su mračne i velike šume. Na Zapadu se u tim strašnim šumama često skrivaju vještice i vile, koje u Japanu kao takve ne postoje. U Japanu stare vještice s velikim bradavičastim nosom zamjenjuju lijepe mlade žene koje se pretvaraju u čudovišta. Razlog za takve razlike u čudesnim stvorenjima na Zapadu i Japanu mogu biti priče koje su poznate na tim područjima. Na Zapadu su poznate bajke u kojima su česti negativci upravo te vještice, a u pomoć često pristižu vile. U Japanu je s druge strane religija utjecala na nevjerovatne priče, a duhovi koji napadaju djecu i nesretne prolaznike su često mlade žene koje su dočekale nesretan kraj.

Urbane legende šire se dalje i brže Internetom nego na bilo koji drugi način. U ovo moderno doba mnogi ljudi povjeruju u sve što pročitaju na Internetu bez da provjere može li se vjerovati izvorima i ima li dokaza za te priče. Sama ta činjenica nam može pokazati da urbane legende nikada neće nestati, nego će se samo razvijati i brže širiti. Razlog pričanja urbanih legendi je vrlo sličan na Zapadu i Japanu, a to je briga i upozorenje za druge osobe u društvu. Širenjem urbanih legendi se osobe mogu osjećati korisno, jer smatraju da tako mogu zaštititi sebe i druge osobe u društvu.

Na Zapadu urbane legende koriste većinom roditelji i odrasle osobe kako bi djeca bila dobra, išla ranije na spavanje ili samo kako bi ih se zadirkivalo, te često osobe koje pričaju te priče znaju da priče nisu istinite. U kolikoj mjeri koriste roditelji i odrasle osobe urbane legende u te svrhe u Japanu ostaje tema budućih istraživanja. U literaturi pronalazimo da se u Japanu urbane legende više šire usmeno između djece, jer se često odvijaju u školi ili na putu do kuće. Među djecom su popularni i

testovi hrabrosti, u kojima moraju prizvati duh ili sami boraviti u napuštenoj zgradi za koju su vezane priče o duhovima. Kada smo djeca, vjerujemo u sve što nam stariji kažu i ne preispitujemo istinitost njihovih tvrdnji i priča, tek kada malo odrastemo nam postane zanimljivo i smiješno, te se pitamo kako je itko mogao vjerovati u takve priče, ali nikada nećemo stvarno znati koliko istine je možda bilo u tim pričama.

Pričanje o urbanim legendama i samo vjerovanje u njih, pomaže osobama da se odmaknu od svakodnevnog stresnog života i posvete se nečemu zanimljivom i neobičnom. Urbane legende će uvijek ostati bitan dio svake kulture jer se prema njima može vidjeti kako se ljudi nose s problemima i kako objašnjavaju ono neobjašnjivo.

5. Literatura

Adams, R. J. (1967) Folktale Telling and Storytellers in Japan. *Asian Folklore Studies*, 26(1), 99-118.

Carnevale, V. (2021) *Japanese Urban Legends*. Japan Travel. Dostupno na: <https://en.japantravel.com/article/japanese-urban-legends/67903> [29. travnja 2022.]

Devidé, V. (2006) *Japan*. Školska knjiga, d.d.

Devlin, T. A. (2018) *Toshiden: Exploring Japanese Urban Legends Vol. 1*. Orochi Press.

Dorson, R. M. (1961) Folklore Research in Japan. Folklore Research around the World: A North American Point of View. *The Journal of American Folklore*, 74(294), 401-412.

Dorson, R. M. (1975) National Characteristics of Japanese Folktales. *Journal of the Folklore Institute*, 12(2/3), 241-256.

Foster, M. D. (2007) The Question of the Slit-Mouthed Woman: Contemporary Legend, the Beauty Industry, and Women's Weekly Magazines in Japan. *Signs*, 32(3), 699-726.

Fox Tree, J. E. i Weldon M. S. (2007) Retelling Urban Legends. *The American Journal of Psychology*, 120(3), 459-476.

Hadland Davis, F. (2014) *Myths & Legends of Japan*. Dover Publications.

Harding, N. (2005) *Urban Legends*. Pocket Essentials.

Harris, T. (2001) *How Urban Legends Work*. Dostupno na:
<https://people.howstuffworks.com/urban-legend.htm#pt1> [24. svibnja 2022.]

Itakura, K. (2019) *From "Kuchisake-onna" to "Kisaragi Station": Looking back on Showa and Heisei Japanese society from the transformation of urban legends* (「口裂け女」から「きさらぎ駅」まで—都市伝説の変容から振り返る昭和・平成の日本社会).

Dostupno na: <https://www.nippon.com/ja/japan-topics/g00789/?pnun=1> [18. srpnja 2022.]

Mikkelsen, D. (2011) *Urban Legend Definition*. Snopes Media Group Inc. Dostupno na: <https://www.snopes.com/2011/03/10/what-are-urban-legends/> [23. svibnja 2022.]

Kako je nastao Klek? (2010) Dostupno na: <https://www.tz-grada-ogulina.hr/zavicaj-bajke/legende/o-nastanku-kleka/> [23. svibnja 2022.]

O klečkim vješticama (2010) Dostupno na: <https://www.tz-grada-ogulina.hr/zavicaj-bajke/legende/o-kleckim-vjesticama/> [23. svibnja 2022.]

Papp, Z. (2010) *Anime and Its Roots in Early Japanese Monster Art*. Folkestone: Global Oriental.

Stewart, G. B., (2012) *Urban Legends*. ReferencePoint Press, Inc.

Toshi densetsu (都市伝説) (2022) Jisho. Dostupno na:
<https://jisho.org/search/toshidensetsu> [25. kolovoza 2022.]

Urban legend (2022) Encyclopædia Britannica, Inc. Corporate Site. Dostupno na:
<https://www.britannica.com/dictionary/urban-legend#:~:text=%3A%20a%20story%20about%20an%20unusual,%E2%80%94called%20also%20urban%20myth> [29. travnja 2022.]

Wright, D. (2006) *The Book of Vampires*. Dover Publications.

Yanagita, K. i Sasaki, K. (2015) *Folk Legends from Tono*. Rowman & Littlefield.

Yoda, H. i Alt, M. (2008, 2012) *Yokai Attack! The Japanese Monster Survival Guide*. Tuttle Publishing.

Yoda, H. i Alt, M. (2012) *Yurei Attack! The Japanese Ghost Survival Guide*. Tuttle Publishing.

6. Sažetak

Ovaj rad se bavi opisom urbanih legendi, te istraživanjem kako i zašto se urbane legende prenose. Urbane legende su vrlo bitan dio svake kulture i pokazuju nam kako se ljudi koriste pričama. Urbana legenda je dio modernog folklora koji obuhvaća priče koje kruže kao istinite, ali za istinitost priča nema dokaza. Zapadne urbane legende usmjeravaju se na vještice i vile koje često možemo pronaći u poznatim bajkama toga područja, dok su japanske urbane legende usko povezane s religijom i vjerovanjima koja ukazuju na postojanje mnogih nadnaravnih bića. Ta nadnaravna bića mogu se svrstati pod *yōkai*-e i *yūrei*-e koji predstavljaju demone i duhove. Poseban naglasak rada je na šest urbanih legendi u Japanu koje su: Kuchisake-onna; žena s maskom za lice koja vreba nad djecom koja se vraćaju iz škole, Okiku ningyō; opsjednuta lutka kojoj raste kosa, Teke Teke; djevojka koja je dočekala nesretni kraj i sada proganja druge, Toire no Hanako-san; djevojčica koja boravi u školskom toaletu, Aka Manto; misteriozno biće u crvenom plaštu koji se može pronaći u ženskom toaletu, i Akai Heya; iskočna reklama koju je poželjno izbjegavati na Internetu. Legende su dio ljudske kulture, a ta kultura ne prestaje nastajati. Posebnost današnjeg življenja omogućava mnogima stvaranje vlastitih legendi koje se dalje dijele putem Interneta. Legende pridonose tome da se ljudi povezuju s drugima i lakše se nose s problemima svakodnevnog života. Spomenute legende, a i mnoge druge koje će tek nastati, nastavit će se širiti i razvijati.

Ključne riječi: urbane legende, Zapad, Japan, *yūrei*, *yōkai*

Abstract

This paper deals with the description of urban legends, and the research of how and why urban legends spread. Urban legends are a very important part of every culture and show us how people use stories. Urban legend is a part of modern folklore that encompasses stories that circulate as truth, but there is no evidence for the truthfulness of stories. Western urban legends focus on witches and fairies that can often be found in famous fairy tales of the area, while Japanese urban legends are closely related to religion and beliefs that indicate the existence of many supernatural beings who can be classified as *yōkai* and *yūrei*, who represent demons and ghosts. Special emphasis of the work is on the six urban legends of Japan which are: Kuchisake-onna; a woman with a face mask lurking over children returning from school, Okiku ningyō; an possessed doll with growing hair, Teke Teke; a girl who has met an unfortunate end and is now haunting people, Toire no Hanako-san; a girl haunting the school toilet, Aka Manto; a mysterious creature in red mantle that can be found in a women's restroom, and Akai Heya; pop-up advertising that should be avoided on the Internet. Legends are part of human culture, and that culture never stops being created. The peculiarity of today's living allows many people to create their own legends, which are further shared via the Internet. Legends help connect people and make it easier to deal with the problems of everyday life. The mentioned legends, as well as many others that are not written yet, will continue to spread and develop.

Keywords: urban legends, West, Japan, *yūrei*, *yōkai*